

Another brick in the (pay)wall?

- monitorering af publiceringsudgifter i Danmark

Det skulle være så grønt, men stik imod den danske Open Access-strategi vælger langt størstedelen af forskere fra danske universiteter at publicere den gyldne og hybride vej til Open Access. Det viser resultater fra det netop afsluttede DEFF-projekt Open Access Monitor - DK. Hele 75 procent af Open Access-publikationerne fra 2016 er gyldne eller hybride.

Af Michael Svendsen, misv@kb.dk, KUB Forskerservice, og Claus Rosenkrantz Hansen, crh.lib@cbs@kb.dk, CBS bibliotek

Betragter man samlet set Open Access-området både i Danmark og internationalt, er det tankevækkende, hvor langsomt området har udviklet sig. Forskningsbibliotekerne har været med fra starten af bevægelsen, og efterhånden fornemmes en vis metaltræthed i arbejdet med Open Access. Men gennemgribende kulturforandringer i måden, forskning bedrives på, tager lang tid og kræver måske et helt generationsskifte.

Open Access er nemlig ikke blot et spørgsmål om at publicere åbent, men binder an til mekanismer omkring meritring af forskning og karrierefremmende faktorer i forskningsmiljøerne. Desuden griber det ikke kun ind i publiceringsprocessen, men i hele forskningens livscyklus, fra måden Open Access giver adgang, bliver evalueret, dissemineret og kan genbruges på som en åbning af forskningen til fordel for accelereret vidensdeling samt øget synlighed for og samarbejde med erhvervsliv såvel som civilsamfund.

Samtidigt har det historisk betingede videnskabelige publiceringssystem aldrig været under et større massivt pres, end det er nu med den seneste initiering af cOAlition S og radikale lancering af Plan S ^[1]. Systemet er rammende blevet beskrevet med følgende analogi:

“For researchers, getting published is like going to a restaurant, bringing all of your own ingredients, cooking the meal yourself, and then being charged \$40 for a waiter to bring it out on a plate for you” ^[2].

Paradokset: Køb din egen forskning fri

Forretningslogikken bag det eksisterende publiceringsmarked er i sin kapitalisering fuldstændig genial, men samtidigt komplet kafkask! Størstedelen af den offentligt finansierede forskning gives væk af forskere (via overførsel af copyright) til få monolitiske forlag - hvor forskere i øvrigt som gratis arbejdskraft selv opretholder kvaliteten via peer review - indtil universitetsbibliotekerne med konstant øgede prisstigninger for øje “lejer” indholdet tilbage til de oprindelige producenter i de videnskabelige miljøer.

Goddag mand, økseskaft!

At dette publiceringsmønster har sine mange argeste modstandere, undrer ikke, men på samme tid har det også sine forsvarere, der fremhæver publiceringsfrihed, kvalitet og prestige som betingelser, der må koste, hvis man vil skille skidt fra kanel i et digitalt marked, der også har sine svindlere. Med andre ord anses den åbne videnskabelige publicering (Open Access) i nogle forskningskulturer som andenrangs, og hvis den endelig kræves af fundere, så er der i visse forskningsmiljøer åbenbart nok kapital til at frikøbe artiklerne Open Access i de ovennævnte “leje”-aftaler, således at forlagene tjener dobbelt på forskernes varer.

Goddag mand, ...!

Det er på den baggrund, at motivationen for det DEFF-finansierede projekt Open Access Monitor - DK (OAM-DK) er født. Indignationen over de urimelige økonomiske forhold og adgangsforskelighederne til den offentligt producerede forskning har ført til ønsket om at kortlægge den samlede økologi for Open Access og de økonomisk afledte udgifter til publicering på vegne af de danske universiteter i Danmark.

Faktureringsdata er no-go

Samarbejdet i projektet har fundet sted blandt alle danske universitetsbiblioteker i løbet af 2017 og 2018, og er netop afsluttet med en konference og endelig rapport. Et af de vigtige spørgsmål i forbindelse med monitorering af Open Access er spørgsmålet om dataindsamling: Hvordan får man systematisk og fyldestgørende indsamlet fakturaer, der relaterer til Open Access-publicering, så det bliver muligt at få et præcist overblik over publiceringsudgifter i Danmark? Den lette og elegante løsning ville med udgangspunkt i institutionernes økonomisystemer være at trække data om APC-relaterede overførsler ud i et excel-ark. Med oplysninger om fakturaerne i hånden ville det være en simpel, men også nøjagtig øvelse at danne sig et retvisende overblik over

nemførte netop for at undersøge og kortlægge universiteternes håndtering af fakturaer til Open Access-publicering.

Fx er det kun få universiteter, der har en kontostreng dedikeret til publiceringsomkostninger. Det betyder, at fakturaer til Open Access-publicering er spredt ud over øvrige kontostreng, hvilket umuliggør systematisk indsamling af fakturaer som data, der kan anvendes i et monitoreringsprojekt. Derudover hersker der blandt økonomipersonel en stor uvidenhed om, hvad der betales for i forbindelse med Open Access-publicering. Det er derfor langt fra sikkert, at fakturaer på APC, color charges, page charges mv. konteres som netop publiceringsomkostninger.

Metoden: Scripts, DOI og listepreiser

Ovenstående har betydet, at dataindsamling til OA monitorering nødvendigvis må finde sted på anden vis.

En indlysende, men møjsommelig mulighed er manuelt at slå artiklerne op én for én og registrere, om en Open Access-artikel er grøn, gylden eller hybrid. Men tænker man i bæredygtighed og personaleressourcer og på

med relevant data fra forskellige kilder som Web of Science, Scopus, DOAJ og Unpaywall, bliver det muligt at identificere en artikel som grøn, gylden eller hybrid - og man kan i næste skridt slutte, om der er betalt en APC til forlaget.

Når data er oprenset og normaliseret, og publikationernes OA-status er fastlagt, er det endelig muligt at koble den op på en eventuel kurant listepreis, hvis publikationen er enten gylden eller hybrid, og tidsskriftet har krævet en APC.

Er der fx tale om en hybrid OA-artikel fra Elsevier-tidsskriftet Journal of Financial Economics, bliver det via sammenkobling af data fastlagt, at artiklen har kostet 1800 USD at gøre tilgængelig som Open Access for den forsker fra et dansk universitet, der er angivet som corresponding author.

Fordelen ved metoden er, at man ud fra en liste med unikke DOI'er lynhurtigt kan undersøge store mængder af publikationer og berige dem med relevant data. Det betyder ikke, at det hele foregår automatisk - metoden indebærer stadig en masse manuel regnearks-jongleren - men den sikrer en hurtigere og mere effektiv arbejdsgang, som lige nu og i den nærmeste fremtid er den eneste farbare metode ^[3].

Det skal understreges, at den anvendte metode ikke sikrer et 100 procent nøjagtigt resultat. Aggregerede data fra OAM-DK baserer sig på en udviklet estimeringsmetode - og et 100 procent nøjagtigt resultat ville kræve, at alle Open Access-fakturaer er tilgængelige eller at forlagene videregiver oplysninger, om hvor meget de enkelte universiteter betaler for Open Access-publicering.

Publiceringsadfærd imod den nationale grønne Open Access strategi

Uanset har den ovenfor beskrevne metode gjort det muligt for projektet på et nationalt plan at finde frem til, at mere end 75 procent af Open Access-artikler publiceret i 2016 udgøres af gyldne og hybride artikler.

Samtidig viser resultaterne, at udgifterne til Open Access-publicering i Danmark svarer til omkring 21 procent

Mere info - APC-administrative systemer

Projektet har også set ud over landets grænser og undersøgt systemer til håndtering af APC:

JISC Monitor Local, JISC Monitor UK, OpenAPC/OpenAPC Sweden og Chronos.

Formålet med undersøgelsen af systemerne var at finde alternative metoder til monitorering af OA-området. Alle de undersøgte systemer er designet til netop monitorering af APC-data, idet de giver mulighed for kobling af publikations- og økonomidata, som er forudsætningen for, at de kan anvendes til monitorering.

Projektets konklusion var, at systemerne endnu ikke er tilstrækkelig gennemtestede, og at det kræver for mange ressourcer at implementere og drifte dem.

danske universiteters udgifter til Open Access-publicering.

Men sker universiteternes håndtering af fakturaer til Open Access-publicering så systematisk og fuldstændig, at de data er anvendelige til at monitorere Open Access-området? Det korte svar er nej. Det viser en spørgeskemaundersøgelse, som projektet gen-

det logiske i at kunne gentage øvelsen i fremtiden, er manuelle opslag ikke vejen frem. Men der er en tredje vej, som er endt med at blive den anvendte metode til indsamling af data i projektet.

Ved at udvikle og bruge scripts, der har til formål at berige publikationsdata

OAM-DK anbefaler:

- Der bør fremtidigt arbejdes på at sikre en systemisk adgang til nøjagtige APC-data, da den nuværende metode til monitorering er et estimat.
- Monitoreringsdata og -systemer skal leve op til FAIR (Findable, Accessible, Interoperable og Re-usable)-principperne.
- Da kompetencerne findes på bibliotekerne, skal kvalitetssikret monitorering og analyse af Open Access-området være en opgave, der styres og administreres af de enkelte forskningsbiblioteker på vegne af universiteterne.
- Lokalt bør der vedtages strategier for kompensering af hybride Open Access-publicationer, hvor der er mistanke om double dipping.

Ovenstående er blot et udpluk af nogle af projektets anbefalinger [4].

(stadig 2016-tallene) af de danske universiteters samlede portefølje til licensforhandlinger, som udgør ca. 160 millioner kroner.

Det er også vigtigt at bemærke, at hele 8 procent af de 21 er hybride Open Access-artikler. Hybrid OA-publicering udgør som bekendt en særlig problemstilling, fordi der med hybrid OA-publicering åbnes op for double dipping – altså en situation, hvor der både betales en APC i forbindelse med publicering af en artikel som Open Access, mens der på samme tid betales en institutionel licens for at gøre tidsskriftet og dermed artiklen tilgængeligt. Ovenstående resultater skal ses i lyset af, at Danmark som bekendt har en officiel grøn Open Access-strategi, der i den reviderede udgave fra juni 2018 slår fast, at det er ”afgørende, at de aggregerede offentlige udgifter til den videnskabelige publicering ikke øges markant som følge af implementeringen af Open Access.” [5]

Det er på den baggrund nærliggende at konkludere, at forskerne på de danske universiteter er i åbenlys konflikt med intentionerne i den nationale Open Access-strategi, fordi de kun sjældent selvarkiverer deres forskningsbidrag via grøn Open Access. Derimod betaler de gerne (også dyrt) for Open Access-publicering til forlagene for at bibeholde deres publiceringsadfærd.

Årsagerne til denne publiceringsadfærd og -kultur er naturligvis mange, men én af de medvirkende forklaringer er det danske BFI-system.

Systemet belønner med den ene hånd forskerne økonomisk, hvis de publicerer i prestigøse tidsskrifter - pay for publications [6] - men samtidig forlanger den nationale Open Access-strategi med den anden hånd, at forskerne skal udvise en publiceringsadfærd, hvor de i udgangspunktet er grønne og udgiftsneutrale.

OAM-DK data viser nemlig også, at 85 % af de hybride OA artikler, som nationalt blev publiceret på universiteterne i 2016, optræder på autoritetslisten i 2016 i BFI-systemet på hhv. niveau 1 (37%) og 2 (48%).

BFI-systemet og Open Access-strategien går simpelthen ikke hånd i hånd og er med til at fastholde en uhensigtsmæssig belønnings- og incitamentsstruktur, der ikke tilgodeser den frie og lige adgang til resultaterne af den offentligt finansierede forskning.

Danmark står da også noget alene i Europa med den grønne OA strategi, men dog ikke alene med de øgede økonomiske udfordringer, der også blev bekræftet, da OAM-DK-data blev præsenteret for Københavns Universitet. Den forhenværende prorektor for forskning konkluderede, at APC-betalinger for Open Access og de øgede licensudgifter er en uholdbar situation, der må adresseres på et internationalt niveau, hvorfor sagen også blev rejst i Danske Universiteter, der siden formulerede et klagebrev til EU's konkurrencekommissær, Margrethe Vestager [7]. Det fik senere opbakning af EUA, og sagen ligger nu på kommissionens bord og afventer et nærmere udfald.

Historien er et godt eksempel på, at et heads-up til ledelsen med en konkret problemstilling belyst fra bibliotekerne kan vokse sig til en stor politisk sag, hvor sidste punktum med garanti endnu ikke er sat.

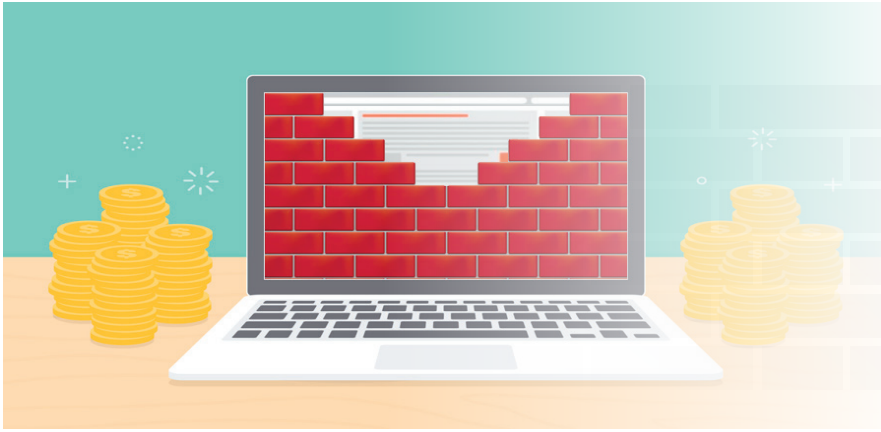
Perspektivering

Netop det øgede politiske pres på en udvikling mod Open Access medvirker til, at monitorering af publikations- og udgiftsdata bliver en nødvendig forudsætning, når man som universitetsbibliotek vil sikre bæredygtighed i allokeringen af de institutionelle budgetter til at sikre adgang til forskning i en periode, hvor der sættes økonomiske begrænsninger for væksten i de offentlige forskningsbudgetter.

En række universitetsbiblioteker vil derfor arbejde videre med det proof of concept, der er beskrevet i OAM-DK rapporten.

OAM-DK resultater

Gylden og hybrid OA publicering udgør mere end 75 % point i gennemsnit af den samlede realiserede Open Access i OA Indikatoren, der nationalt ligger på 36 % (2018 måling for publiceringsåret 2016). Virkeligheden for realisering af Open Access ved de danske universiteter sker overvejende ad den gyldne (69 % point) og hybride (31% point) vej. Det forklarer den høje andel af Open Access udgifter (APC), der udgør 21 % af udgiften for universiteternes samlede licensportefølje, der årligt løber op i ca. 160 mio. kr. Udgiften til hybrid OA udgør 8% point, mens den gyldne andel af OA udgør 13 % point. Det vil sige penge, der typisk lander i de samme lommer hos de få store forlag, der også tjener på licenserne.

Paywall, Freepic created by Dooder

Formålet er en konsolidering af OA Monitor-data i en egnet databasestruktur med mulighed for at visualisere data i informative dashboards samt udvikle en analytics applikation til forbedret validering af OA-typer til gavn for både ledelse, licensadministration og ikke mindst OA-information til forskere som en webservice.

I et lidt længere perspektiv må bidrag til en udvikling, der påtænker at harmonisere monitoreringen af Open Access og også Open Science være skalerbar ud fra FAIR data principperne og basere sig på, at adgang og indsamling kan foregå via åbne applikationer og filformater samt åbent licenserede databaser. Nærmere betegnet må monitorering af Open Access og Open Science per se være åben, ellers vil monitoreringen hverken ramme eller nå i mål.

Den åbne adgang til forskningens resultater kræver - med en koldkrigsretorik in mente - både Gorbatjovsk glasnost og perestrojka i publiceringskulturen for at kunne rive betalingsmure ned, hvis ikke det skal ende med, at vi fortsat blot er med til at lægge - som den ikoniske Pink Floyd-sang udtrykker det - Another brick in the wall.

Læs mere OAM-DK-projektet

Open Access Monitor - DK (OAM-DK): Indsamling, dokumentation og administration af publiceringsudgifter til Open Access i Danmark. Aarhus: Det Kgl. Bibliotek, 2019. 45 p. <https://doi.org/10.7146/aul.291.205>

DEFF projektbank: <https://bit.ly/oam-dk>

Referencer

- [1] Plan S' and 'coalition S' – Accelerating the transition to full and immediate Open Access to scientific publications - Science Europe. 4 September 2018. <https://www.coalition-s.org/>
- [2] Tennant, J., 2018. Who should own public science? Preprints, power, and publishers. Septentrio Conference Series, (1). DOI: 10.7557/5.4592
- [3] Open Access Monitor - Guideline til dataindsamling (v.1.0) (2018): https://drive.google.com/file/d/1hLWvfzLW5bkWcVPQbrm_XF17tz_iNg7l/view
- [4] Open Access Monitor - DK: Concluding Conference and Executive Summary. 2018. Zenodo. DOI:10.5281/zenodo.1544953
- [5] Styrelsen for Forskning og Uddannelse (2018): Danmarks Nationale Strategi for Open Access. <https://ufm.dk/forskning-og-innovation/samspil-mellem-viden-og-innovation/open-access/artikler/danmarks-nationale-strategi-for-open-access/final-national-strategi-for-open-access-2018.pdf>
- [6] Videnskab.dk (10.8.2018): BFI evalueret: Virker som flammekastere til børn <https://videnskab.dk/kultur-samfund/bfi-evalueret-virker-som-flammekastere-til-boern>
- [7] Danske Universiteter (6.11.2018): Danske universiteter går til Vestager for at stoppe forlagsmonopol. <https://dkuni.dk/pressemeddelelser/danske-universiteter-gaar-til-vestager-for-at-stoppe-forlagsmonopol/>